

Litteraturnyt

OLDTID OG MIDDELALDER

Jens Peter Schjødt m.fl. (red.): *Myte og Ritual i det førkristne Norden. Et symposium*. (Odense Universitetsforlag, 1994). 174 s., 198 kr.

Denne rapport fra et symposium på Sandbjerg i oktober 1991 er den anden i en serie på tre under det fællesnordiske forskningsprojekt »Førkristen nordisk religion«.

Vikingetidens religiøse forestillinger kan man nærme sig på flere måder: Man kan behandle de samtidige kilder (udenlandske, arkæologiske, runologiske og skaldiske) og forsøge at udtrække det tilfældige minimum af logisk stringente slutninger deraf. Man kan betragte det 12., 13. og 14. århundredes skriftlige traditioner med stadig fastholdt bevidsthed om deres nedfældelsestidspunkt. Eller man kan behandle det skriftligt overleverede som meningsfulde litterære enheder, mens man bevidst undlader at tage stilling til deres historiske gyldighed. Fælles for disse priselige metoder er, at de giver meget fattige resultater om selve vikingetiden: »Vi ved ikke noget om noget«, som professor Jón Helgason sagde. Man kan derfor også bryde overtvært med alle kildekritiske bekymringer og lade fantasien råde, mens man kombinerer kilder fra alle tider til en personligt gyldig helhedsvision; så får man en »oldnordisk« religionshistorie med et fristende, dybsindigt indhold, men går samtidig glip af den elementære spænding i spørgsmålet: Er dette sandt eller falsk?

Først skal det nævnes, at Jón Viðar

Sigurðsson behandler det tidlige islandske egenkirkesystem og Britt-Mari Näsström den kristne missions negative syn på frugtbarhedsgudinder som baggrund for kirkens Mariadyrkelse. Når det gælder den førkristne tid, behandler arkæologerne Liv Helga Dommasnes og Ulf Näsman billedkunst, offerfund og gravskikke gennem jernalderen som vidnesbyrd om stigende økonomisk stratifikation og som symbolske meddelelsessystemer. Marie Stoklund fremhæver runeskriftens verdslige karakter og peger på nødvendigheden af en kritisk overvejelse af tolkningsforslag til de sværtforståelige »magiske« indskrifter, før de accepteres som religionshistoriske kilder. Sverre Bagge giver en fremragende analyse af Snorres billede af det tidlige norske kongedømme og betoner dets dybtgående forskel fra det 13. århundredes kristelige herskerideologi. François-Xavier Dillmann argumenterer overbevisende for, at Erik den Rødes Saga ikke kan tages til indtægt for tilstedeværelsen af shamanisme i nordisk hedenold. Else Mundal redegør for problemerne omkring de prosaiske og poetiske overleverede myter og stiller en lang række ubesvarede (og vel også ubesvarlige?) spørgsmål om, hvor forpligtende en konsensus omkring myternes indhold man har haft, og hvilken digterisk frihed der har været tilstået tradenterne – gennem hedensk og kristen tid; hendes udtalte problem er: Hvor gyldigt et billede af hedenske nordboers mytologiske univers har vi overleveret? Jens Peter Schjødt analyse-

rer digtene og prosaberetningerne om Sigurd Fafnersbane og viser deres lighed med initiationsriter i religionshistoriske paralleller. Ottar Grønvik og Gro Steinsland bygger videre på de fantasi-bårne tankebygninger, de har grundlagt ved tidligere lejligheder.

Denne symposierapport demonstrerer forbilledligt, hvor vanskeligt det er at opnå en tværvidenskabelig konsensus om det førkristne Nordens myter og ritualer, når de stringente videnskaber ikke når over det store, adskillende gab af uvidenhed, mens det, der tager sig ud som synteser, opnås på bekostning af de intellektuelle dyder.

Rikke Malmros

Niels Skyum-Nielsen: *Fruer og Vildmænd*, I: Dansk Middelalderhistorie 1250-1340. (Akademisk Forlag, 1994). 328 s., 298 kr.

Fortsættelsen af *Kvinde og Slave*, som kom i 1971, har været afventet med spænding. Ved Skyum-Nielsens død i 1982 forelå der manuskript til tiden 1250-1400. Inger Dübeck oplyser i forordet, at den første del, som nu udgives, var gennemredigeret af forfatteren. Øjensynligt har kontrollen af det utroligt omfattende noteapparat taget sin tid, ligesom også Søren Kaspersens fremfindelse af det store illustrationsmateriale må have fordret meget arbejde, men redaktionen regner dog optimistisk med, at bogen kun udgør en første del. Man må håbe den får ret, læsningen efterlader nemlig det indtryk, at bind I og II er tænkt som en helhed: Fremstillingen bør naturligvis slutte med Margrethe, frue og husbond.

Kvinde og Slave, som dækker tiden 1085-1250, udmærker sig ved forfatterens brug af praktisk talt alt kildemateriale og ved hans detaljerede og præcise henvisninger til det for data og påstan-

de. Også litteraturbenyttelsen er meget omfattende, og registret har endog henvisninger til alle steder i bogen, hvor de forskellige forfattere er brugt. Det gør denne fremstilling til et ekstremt nyttigt opslagsværk. Det var på forhånd klart, at perioden efter 1250 ikke kunne behandles på samme måde, dertil er kilde-materialet her alt for stort. Man tænke sig blot, hvis Skyum-Nielsen ville forsøge at følge kirkekampenes forløb nærmere. Det er lykkedes ham at foretage en prioritering ved at lægge en hovedvægt på emner, som havde hans særlige interesse, kvinderne, de fattige og f.eks. Estland, og foretage en almindelig nedskæring af de fleste andre områder, afgjort mindst på den egentlig politiske historie. Det er uden videre klart, at bogen derfor ikke kan få den særlige værdi som dokumentations- og opslagsværk, som *Kvinde og Slave* har, men det bør ikke skjule for, at de detaljerede kildehenvisninger gør også denne bog til en meget nyttig bog. Derimod kan det undre, at litteraturbenyttelsen er af så væsentlig ringere omfang og præget af nogen vilkårlighed. At der ikke er noget forfatterindeks, er jo redaktionens, forståelige, valg, men den bør lastes for, at personregistret langt fra er fuldstændigt. På f.eks. s. 81-85 mangler således følgende: Erik (Menved), s. 81; hertug Albrecht af Braunschweig, s. 81-82; prior Henrik af Antvorskov, s. 81; kardinal Guido, s. 82; Niels, søn af grev Niels af Halland, s. 82; Niels og Erland Erlandsen, s. 83; Henrik af Mecklenburg, s. 84; dronning Agnes, s. 85. Jeg skal tilføje, at det er vilkårligt gjort, f.eks. medtages Erland Erlandsen s. 82. Derimod har bogen et ganske pænt sagregister, sådanne er jo vanskelige at lave.

Fruer og vildmænd. Fruerne er de kvinder, man ved noget om, og som spillede en politisk rolle, enkedronningerne Margrethe Sambiria, Mechtilde